

**Pablo Servigne, Raphaël Stevens i
Gauthier Chapelle**
**I DRUGAČIJI KRAJ SVIJETA JE
MOGUĆ. Kako živjeti s kolapsom (a ne
ga samo preživjeti)**
Planetopija, Zagreb, 2020., 236 str.

Knjiga, izvorno objavljena na francuskom, *I drugačiji kraj svijeta je moguć*, autora Pabla Servigne, Raphaëla Stevensa i Gauthiera Chapelle, svojevrstan je nastavak djela *Kako se sve može urušiti. Mali priručnik o kolapsologiji namijenjen današnjim naraštajima* (2015.).

Autori u oba djela žele osvijestiti čitatelje o sve bližim ekološkim katastrofama te o načinima kako prihvatiti i nositi se s predstojećim situacijama i kolapsom koji je sve izgledniji za društvo. Upravo je „kolapsozofija“ vodeći motiv rada i pojam kojim autori pojašnjavaju skup reakcija i stavova koji proizlaze iz ove složene situacije, a izvan su stroge domene znanosti. Promjene koje se događaju u našem okolišu uvelike utječu na nas te nas autori pozivaju na jedno unutarnje putovanje koje uključuje spoznaju drukčijih svjetonazora i prihvatanje nama drukčijih narativa kako bismo shvatili težinu promjena oko nas i pokušali preživjeti predstojeći kolaps.

Rad se sastoji od pet dijelova: *Uvoda – (Kako) naučiti živjeti s drugima*, *Prvog dijela – Buđenje*, *Drugog dijela – Iskorak*, *Trećeg dijela – Kolapsozofija te Zaključka – Apokalipsa ili sretan kolaps*. Rad je koncipiran kao „šetnja kroz jedan veliki vrt pun divljeg raslinja“ (str. 29), odnosno kroz tri glavna dijela knjige autori nam otkrivaju što je to kolapsozofija, posljedice koje bi katastrofa mogla ostaviti na naše mentalno zdravlje te kako da promjenom svjetonazora pronađemo smisao u novonastaloj situaciji.

U *Uvodu* autori pojašnjavaju kako propast (kolaps) civilizacije nije jednokratan događaj, već niz događaja (uragani, suše, pandemije, porast broja terorističkih napada) koji uključuju postupne promjene – povećanje razine mora, poremećaje godišnjih doba, zagađenje, izumiranje životinjske i biljne populacije i sl. Sve novonastale promjene utječu na ljude te autori takav skup reakcija i stavova nazivaju kolapsozofijom. Kolapsozofija obuhvaća različita etička, emocionalna, duhovna, metafizička pitanja, teži komplementarnosti i povezanosti svih domena kako bi se došlo do preobrazbe čovjeka. Autori navode kako ovakav pristup nije uobičajen u znanosti ili politici, ali njima se čini nužnim kako bi se istražilo što sve možemo promijeniti – da se uskladimo s vremenom u kojem živimo.

U *Buđenju* autori navode kako se nositi s objavom loših vijesti kojima svakodnevno svjedočimo, kako se oporaviti nakon katastrofe i kako ići naprijed. Autori smatraju kako su za što bolje nošenje s negativnim vijestima i za što bolju pripremu za nadolazeću katastrofu važne duhovna i vjerska praksa, vježbe usredotočene svijesti, a kao najvažniji faktor navode bliskost i dobrohotnost bliskih osoba. Drugim riječima, društveni kapital ponajviše predviđa otpornost stanovništva. A kako ići naprijed unatoč svim katastrofama? Autori nam ukazuju na činjenicu da je prekasno tražiti rješenja koja će spriječiti nadolazeću katastrofu te bismo trebali prihvatiti mogućnost da izgubimo ono do čega nam je stalo i da se pripremimo na ono što dolazi (a to uključuje i borbu i djelovanje).

Iskorak nam donosi prikaz niza različitih načina stjecanja spoznaja kako bismo pre-

oblikovali naše postojanje, a shodno tome i društvo. Jedan od načina jest i prelazak s interdisciplinarnosti na transdisciplinarnost, odnosno svaka disciplina koja se bavi pitanjima okoliša (klimatologija, sociologija, agronomija i sl.) nikad neće moći sama osmisliti globalnu strategiju te se zato predlaže zajedničko djelovanje različitih znanstvenih disciplina. Također se zagovara participativno akcijsko istraživanje koje obuhvaća osposobljavanje korisnika znanja, integraciju formalnih i neformalnih znanja u planove istraživanja, kao i uklanjanje prepreka između industrijskog, društvenog i akademskog sektora.

U trećem dijelu, *Kolapsozofiji*, autori pojašnjavaju važnost veza koja se očituje u suživotu s drugim ljudima i ostalim živim bićima, u suživotu s dubokim vremenom koje obuhvaća prapovijesna razdoblja života na Zemlji te s onim što nas nadilazi, svetim.

Autori zaključak započinju citiranjem Dominique Borg: „I nećemo iz uništenog baznog logora, krenuti puni patetičnog oduševljenja u potragu za zamjenskim planetom!“ (str. 188) jer drugi planet za naseljavanje (za sad) ne postoji. Stoga autori predlažu ideju promjene rakursa Joanne Macy kroz tri dimenzije. Prva dimenzija promjene odnosi se na akcije i borbe vezane za usporavanje štete koja se čini Zemlji, druga dimenzija odnosi se na analizu i razumijevanje aktualne situacije, a treća na korjenitu promjenu svijesti.

Zaključno, knjiga se ističe jedinstvenim stilom pisanja, kojim autori na temelju različitih iskustava i spoznaja ističu važnost međusobnog povezivanja, kako bismo zajedničkim snagama lakše podnijeli predstojeće promjene koje će se dogoditi ponajprije našim zanemarivanjem okoliša

i prekomjernom eksploatacijom Zemljinih resursa. Istraživanje i učenje o ekologiji i ekološkim katastrofama nije rezervirano samo za akademike i znanstveni krug, već za cijelu populaciju. Ekološka su pitanja od globalne važnosti i tiču se svih nas te je upravo posebnost ove knjige u promicanju ideje transdisciplinarnosti i participativnog akcijskog istraživanja. Iščitanjem knjige, otvaraju se pitanja o sadašnjim odnosima u društvu, kakvi će odnosi među ljudima biti u budućnosti – hoćemo li uspjeti na vrijeme napraviti taj *iskorak*, shvatiti ozbiljnost predstojećeg kolapsa i reagirati na vrijeme, hoće li drugačiji kraj svijeta biti samo mogućnost ili će postati stvarnost?

Viktorija Hadari

Gorana Bandalović, Ivan Bošković,
Ivanka Buzov (ur.)
ZBORNİK ŠIME PILIĆA
Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu,
Split, 2021., 629 str.

Zbornik Šime Pilića, koji su u čast svoga kolege, umirovljenog profesora Šime Pilića, priredili njegovi kolege i prijatelji s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu, ali i drugi koji cijene njega i njegov rad, donosi trideset i dva autorska priloga, podijeljenih u četiri cjeline. Na kraju *Zbornika* doneseni su i posebni dopunjujući *Prilozi* koji se odnose na one slikovne, s njihovim popisom te kratke *Informacije o autorima svih priloga u Zborniku*. Na samom početku je *Predgovor* koji su potpisali priređivači, a isti je preveden na engleski jezik.